

професійно-посадових груп — керівники, працівники з середньою спеціальною освітою і дві полярні групи робітників — робітники високої кваліфікації і некваліфіковані робітники.

Популярність цінності можливість чогось досягти в межах всього масиву помітно підвищилася вже до 2000 р. і далі зберігалася приблизно на одному рівні, тому показники другого і всіх подальших опитувань значимо перевищують вихідний показник 1995 р. Підсумкове зрушення вгору популярності цієї цінності в період з 1995 по 2009 р. характерний для всіх 12 даних підгруп. Розрізняються ж підгрупи тим, коли саме у них сталося це зрушення — до 2000 р. або пізніше. Якщо розглядати окремі демографічні групи, то бачимо, що у жінок зростання популярності цієї цінності почалося раніше, ніж в двох підгрупах чоловіків, а в групі жінок середнього віку значимий стрибок вгору мав місце не лише на початку 1990-х рр., але і в період з 2004 по 2009 р. Таке ж подвійне зрушення вгору характерне і для працівників з середньою спеціальною освітою.

Популярність цінності відповідальна робота в рамках всього масиву значимо підвищилася до 2004 р., а потім протягом наступного п'ятиліття знову опустилася до своїх початкових 20%. Цікаво, що лише 4 з тих, що розглядаються нами 12 підгруп виявляються «мобільними» за цим показником, тобто лише в 4 підгрупах зафіксовані статистично значимі відмінності між показниками різних років. Зрушення вгору від 1995 до 2004 р. спостерігався у молодих чоловіків і робітників середньої кваліфікації, а зниження до 2009 р. — у тих же робітників, а також у фахівців і жінок старшого віку.

Н.І. Кропівцова, доц. (ХДУХТ, Харків)

РИЗИК У ПІДПРИЄМНИЦТВІ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Заснування власної справи, прогнозування, планування та реалізація господарських рішень в підприємницькій діяльності відбувається в умовах невизначеності. Під невизначеністю в підприємстві розуміють відсутність повної та достовірної інформації про умови реалізації підприємницької ідеї. Невизначеність, що пов'язана з можливістю виникнення в ході здійснення підприємницької діяльності несприятливих умов, ситуацій та наслідків несе загрозу ризику. В ринковій економіці ризик є невід'ємним атрибутом господарювання. Адже у цього явища є і позитивний бік, що і спонукає підприємців приймати рішення, а також призводить до існування деяких видів підприємницької діяльності, таких як страхування, факторинг, консалтингових операцій, венчурного та ігрового бізнесу.

Невизначеність приводить до того, що уникнути ризику неможливо. Але це не значить, що слід шукати такі рішення, в яких завчасно відомий результат, вони, як правило, неефективні. Необхідно навчитися передбачати ризик, оцінювати його розміри, планувати заходи щодо його запобігання, тобто управляти ризиком. Управління ризиком — це процес реагування на події та зміни ризиків в процесі здійснення підприємницької діяльності.

В сучасних умовах без врахування ризику в підприємницькій діяльності обійтися просто неможливо. Як результат, це питання є одним з актуальних у сучасному розвитку економічної теорії і представляється у вигляді сукупності розробок та наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених-ризикологів, таких як А. П. Альгін, В. В. Вітлінський, О. С. Віханський, Г. Б. Клейнер, Л. Н. Непман, О.І. Ястремський та інші.

Важливим етапом процесу управління ризиком є визначення джерел виникнення й характеристик цих ризиків. Основними функціями цього блоку є збір, обробка й аналіз інформації про зовнішнє середовище, про внутрішні показники фінансової, виробничої, комерційної діяльності фірми в минулому й поточному періодах, прогноз щодо майбутнього поведіння виходячи з конкретних цілей досліджуваного підприємства.

Інформація швидко старіє, тому суб'єкт приймаючи рішення повинен оперативно й динамічно реагувати на її надходження, водночас оцінюючи якість інформації та здійснюючи її моніторинг з метою виключення з подальшого аналізу. У результаті ґрунтовного якісного й кількісного аналізу, обирають один із способів управління ризиком: уникнення ризику означає просте ухилення від певного заходу, тобто відмову від прибутку, що пов'язано з ризиком невикористаних можливостей; попередження ризику - це досить ефективний засіб, який, на жаль, лише в окремих випадках дає змогу зменшити ризик: прийняття ризику - має бути впевненість, що є можливості покриття імовірних збитків або що вони нічим не загрожують; зниження ступеня ризику - за умови високого рівня ризику приймають рішення щодо його оптимізації з використанням різних формалізованих або неформалізованих методів.

В залежності від причин виникнення ризику поділяють на зовнішні, внутрішні та інші. Розподіл ризику здійснюється в процесі планування підприємницької діяльності. Для кількісного розподілу ризику можна використовувати модель, засновану на "дереві рішень". При цьому кожний із партнерів виконує запланований обсяг робіт та несе відповідну долю ризику у випадку його невиконання. В плані фінансування підприємницької діяльності обов'язково повинні враховуватись наступні ризики: ризик нежиттєздатності підприємницької ідеї; податковий ризик; ризик несплати заборгованості контрагентами; ризик не завершення реалізації підприємницької ідеї. Частково захистити реалізацію підприємницької ідеї від таких ризиків можна шляхом отримання відповідних гарантій, які включаються в договори та контракти. Управління ризиком здійснюється на всіх стадіях здійснення підприємницької діяльності за допомогою моніторингу, контролю та необхідних коригуючих дій підприємницької діяльності.

При цьому доцільно враховувати й міжнародний досвід та пам'ятати, що завдання створення універсальної методики управління ризиками не може бути вирішене у принципі, оскільки кожне підприємство й кожний контракт по-своєму унікальні, орієнтовані на власну ринкову нішу, можливості своїх працівників. Механічне копіювання вдалої моделі управління ризиком, створеної конкретним учасником ринку, швидше за все, призведе до негативних наслідків. Найбільш вдалим і раціональним методом мінімізації ризиків власної фінансово-господарської діяльності буде спроба конструювати фінансові інструменти із заданими властивостями.

В.М. Лачкова, ст. викл. (ХДУХТ, Харків)

МЕХАНІЗМ МІНІМІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Економічні зв'язки, що виникають у процесі функціонування підприємств взагалі, а особливо у період глобальної економічної і фінансової кризи, супроводжуються цілою низкою ризиків. Отже наявність ризику неминуча в ринкових умовах господарювання, причому, як доводить практика, чим вищий ризик, тим більший можливий прибуток. У цих умовах менеджер, що уникає ризикованих рішень, стає не вигідним і навіть небезпечним для підприємства, прирікає його на застій і втрату конкурентоспроможності.

Методи і дії, що знижують ризик несприятливих результатів, називають системою управління ризиком або ризик-менеджментом. З розширенням зони ризикованих ситуацій ризик-менеджмент стає об'єктивно необхідним і дуже значущим елементом управління підприємством.

Дослідженню ризику у теперішній час приділяється велика увага, однак чисельність наукових розробок з питань сутності, значення та управління фінансовими ризиками підприємств торгівлі обмежена. Зазначені питання потребують подальших досліджень. Зважаючи на вищевикладене тема дослідження є актуальною.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування, систематизація та удосконалення засобів і методів управління фінансовими ризиками підприємницької діяльності.

На підставі узагальнення результатів дослідження фінансових ризиків як економічної категорії, визначено, що ризик – це ступінь невизначеності результату управлінського рішення або господарської операції, вірогідність можливих втрат внаслідок настання ризикових подій. Найчастіше ризик проявляється у вигляді фінансових втрат, які уявляють втрати окремих елементів майна підприємства, неотриманням в очікуваних розмірах доходів, прибутку, грошових коштів або перевитрачання грошових коштів та певні цілі, втратою робочого часу або працездатності деяких робітників підприємства, зниженням продуктивності праці, втратою іміджу підприємства або його ключових співробітників, втратою часу, інформації, технології та інших нематеріальних активів підприємства тощо.

У процесі дослідження доведено, що ризиками можна управляти, тобто використовувати різні методи і засоби, які дозволяють певною мірою прогнозувати настання ризикової події і приймати заходи щодо зниження ступеня ризику.

Особливості управління фінансовими ризиками підприємств пов'язані з їх сутністю, зумовлені певним видом і типом ризику. Для визначення особливостей управління різними ризиками обґрунтовано їх класифікацію.

Визначено, що фінансові ризики підприємства пов'язані з ймовірністю втрат фінансових ресурсів. До їх числа відносять ризики втрати ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, а також ризики втрати вигоди, зниження доходності, прямих фінансових втрат.

Результати оцінки ризиків використовуються для прийняття економічно ефективних управлінських рішень, спрямованих на запобігання, зниження або компенсацію ризику. Оцінка ризику проводиться якісна і кількісна.

Процес управління ризиком можна подати у вигляді таких етапів: визначення мети управління, розпізнання ризику, оцінка ризику, вибір методів управління ризиком, оцінка результатів, контроль за ризиком.

Етап визначення мети управління ризиком передбачає формування мети, керуючись якою обґрунтовують ступінь прийнятності ризику. Для підприємницької структури головною метою є забезпечення стійкого існування підприємства у невизначених обставинах.

Етап розпізнання ризику полягає в усвідомленні підприємцем можливих ризикових ситуацій.

Етап оцінки ризику полягає у визначенні ступеня його серйозності й безпеки для підприємницької діяльності.

На етапі вибору методів керування ризиком пропонується система методів, яка передбачає дві підсистеми: методи контролю за ймовірністю настання ризику та методи відшкодування можливих збитків. Доведено, що найкращим рішенням може бути поєднання відразу кількох методів.

Етап оцінки результатів — це підбиття підсумків за певний період діяльності підприємства в умовах ризику.

Запропонований порядок організації управління фінансовими ризиками підприємницької діяльності сприятиме стабільній діяльності підприємства у мінливих економічних умовах.